

KERTAUS

KERTAUSTEHTÄVIÄ

- K1. a)** Kun suoran s pisteen x -koordinaatti kasvaa yhdellä, pisteen y -koordinaatti kasvaa kahdella. Suoran s kulmakerroin on siis 2.

Kun suoran t pisteen x -koordinaatti kasvaa kahdella, pisteen y -koordinaatti pienenee kolmella. Suoran t kulmakerroin on siis

$$k = \frac{-3}{2} = -\frac{3}{2}.$$

Kun suoran u pisteen x -koordinaatti kasvaa yhdellä, pisteen y -koordinaatti ei muutu, joten y -koordinaatin muutos on 0. Suoran u kulmakerroin on siis

$$k = \frac{0}{1} = 0.$$

Suora v on y -akselin suuntainen, joten sillä ei ole kulmakerrointa.

Vastaus: s : 2, t : $-\frac{3}{2}$, u : 0 ja v : ei kulmakerrointa

- b)** Jos suora ei ole y -akselin suuntainen, suoran yhtälö on muotoa $y = kx + b$, jossa k on kulmakerroin ja b vakiotermi. Vakiotermi nähdään suoran y -akselin leikkauspisteestä.

Suora s leikkaa y -akselin pisteessä $(0, 3)$, joten sen vakiotermi on 3. Suoran s yhtälö on siis $y = 2x + 3$.

Suora t leikkaa y -akselin pisteessä $(0, -1)$, joten sen vakiotermi on -1 .

Suoran t yhtälö on siis $y = -\frac{3}{2}x - 1$.

Suora u leikkaa y -akselin pisteessä $(0, 2)$, joten sen vakiotermi on 2. Suoran u yhtälö on siis $y = 0x + 2$ eli $y = 2$.

Suora v on y -akselin suuntainen, joten sen yhtälöä ei voida esittää muodossa $y = kx + b$. Jokaisen suoran v pisteen x -koordinaatti on 1, joten suoran yhtälö on $x = 1$.

$$\text{Vastaus: } s: y = 2x + 3, t: y = -\frac{3}{2}x - 1, u: y = 2 \text{ ja } v: x = 1$$

K2. Lasketaan suorien kulmakertoimet sijoittamalla pisteiden koordinaatit

$$\text{kaavaan } k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}.$$

- a)** Suora kulkee pisteiden $(0, 0)$ ja $(1, -4)$ kautta, joten $x_1 = 0, y_1 = 0, x_2 = 1$ ja $y_2 = -4$.

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{-4 - 0}{1 - 0} = \frac{-4}{1} = -4$$

$$\text{Vastaus: } k = -4$$

- b)** Suora kulkee pisteiden $(3, 5)$ ja $(4, 5)$ kautta, joten $x_1 = 3, y_1 = 5, x_2 = 4$ ja $y_2 = 5$.

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{5 - 5}{4 - 3} = \frac{0}{1} = 0$$

$$\text{Vastaus: } k = 0$$

- c)** Suora kulkee pisteiden $(-1, 5)$ ja $(-1, 3)$ kautta, joten $x_1 = -1, y_1 = 5, x_2 = -1$ ja $y_2 = 3$.

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{3 - 5}{-1 - (-1)} = \frac{-2}{0}$$

Nollalla ei voi jakaa, joten suoralla ei ole kulmakerrointa.

$$\text{Vastaus: ei kulmakerrointa}$$

d) Suora kulkee pisteiden $\left(\frac{1}{2}, \frac{3}{4}\right)$ ja $\left(-\frac{5}{12}, \frac{5}{3}\right)$ kautta, joten

$$x_1 = \frac{1}{2}, y_1 = \frac{3}{4}, x_2 = -\frac{5}{12} \text{ ja } y_2 = \frac{5}{3}.$$

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{\overset{4)}{5} - \overset{3)}{3}}{-\frac{5}{12} - \frac{1}{2}} = \frac{\frac{20}{12} - \frac{9}{12}}{-\frac{5}{12} - \frac{6}{12}} = \frac{\frac{11}{12}}{-\frac{11}{12}} = -1$$

Vastaus: $k = -1$

K3. Jos suora ei ole y-akselin suuntainen, suoran yhtälö on muotoa $y = kx + b$, jossa k on kulmakerroin ja b vakiotermi. Suoran pisteet toteuttavat suoran yhtälön, joten yhtälöön voidaan sijoittaa minkä tahansa suoralla olevan pisteen koordinaatit.

a) Suoran kulmakerroin $k = -4$, joten suoran yhtälö on muotoa $y = -4x + b$. Koska piste $(1, 2)$ on suoralla, sen koordinaatit $x = 1$ ja $y = 2$ toteuttavat suoran yhtälön. Sijoitetaan koordinaatit suoran yhtälöön ja ratkaistaan siitä vakiotermi b .

$$y = -4x + b$$

$$2 = -4 \cdot 1 + b$$

$$2 = -4 + b$$

$$2 + 4 = b$$

$$b = 6$$

Vastaus: $y = -4x + 6$

- b)** Lasketaan suoran kulmakerroin k sijoittamalla $x_1 = 2$, $y_1 = -3$, $x_2 = 1$ ja

$$y_2 = 4 \text{ kulmakertoimen kaavaan } k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}.$$

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{4 - (-3)}{1 - 2} = \frac{7}{-1} = -7$$

Suoran yhtälö on muotoa $y = -7x + b$. Sijoitetaan pisteen $(1, 4)$ koordinaatit suoran yhtälöön ja ratkaistaan siitä vakiotermi b .

$$4 = -7 \cdot 1 + b$$

$$4 = -7 + b$$

$$4 + 7 = b$$

$$b = 11$$

Suoran yhtälö on $y = -7x + 11$.

Vastaus: $y = -7x + 11$

- c)** Koska suora on yhdensuuntainen suoran $y = 3x - 4$ kanssa, kysytyn suoran kulmakerroin $k = 3$.

Suoran yhtälö on muotoa $y = 3x + b$. Sijoitetaan pisteen $(3, 3)$ koordinaatit suoran yhtälöön ja ratkaistaan siitä vakiotermi b .

$$3 = 3 \cdot 3 + b$$

$$3 = 9 + b$$

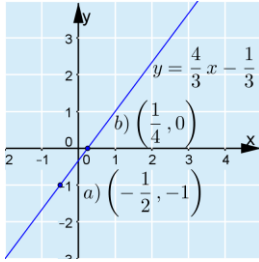
$$3 - 9 = b$$

$$b = -6$$

Suoran yhtälö on $y = 3x - 6$.

Vastaus: $y = 3x - 6$

- K4.** Piirretään suora $y = \frac{4}{3}x - \frac{1}{3}$. Sijoitetaan piste $\left(-\frac{1}{2}, -1\right)$ koordinaatistoon ja määritetään suoran ja x -akselin leikkauspiste.

- a)** Jos piste $\left(-\frac{1}{2}, -1\right)$ on suoralla $y = \frac{4}{3}x - \frac{1}{3}$, sen koordinaatit toteuttavat suoran yhtälön. Lasketaan x -koordinaattia $-\frac{1}{2}$ vastaava y -koordinaatti.

$$y = \frac{4}{3} \cdot \left(-\frac{1}{2}\right) - \frac{1}{3} = -\frac{2}{3} - \frac{1}{3} = -1$$

y -koordinaatti on -1 , joten piste $\left(-\frac{1}{2}, -1\right)$ on suoralla.

Vastaus: on

- b) Suora leikkaa x -akselin pisteessä, jonka y -koordinaatti on 0. Sijoitetaan $y = 0$ suoran yhtälöön ja ratkaistaan siitä x -koordinaatti.

$$\begin{aligned} 0 &= \frac{4}{3}x - \frac{1}{3} \\ -\frac{4}{3}x &= -\frac{1}{3} && \parallel \cdot 3 \\ -4x &= -1 && \parallel : (-4) \\ x &= \frac{1}{4} \end{aligned}$$

Suora leikkaa x -akselin pisteessä $\left(\frac{1}{4}, 0\right)$.

Vastaus: $\left(\frac{1}{4}, 0\right)$

- K5.** a) Funktion lausekkeessa $39x + 13$ luku 39 kerrotaan maton pituudella x , joten luku 39 on maton metrihinta (€/kg).

Vastaus: metrihintaa 39 €/m

- b) $f(1,8) = 39 \cdot 1,8 + 13 = 83,2$

Tulos $f(1,8) = 83,2$ tarkoittaa, että 1,8 metriä pitkä matto maksaa 83,20 euroa.

Vastaus: $f(1,8) = 83,2$. 1,8 m pitkä matto maksaa 83,20 €.

- c) Ratkaistaan muuttuja x yhtälöstä $f(x) = 122,20$.

$$\begin{aligned} 39x + 13 &= 122,20 \\ 39x &= 109,20 && \parallel : 39 \\ x &= 2,80 \end{aligned}$$

Tulos tarkoittaa, että 122,20 €:lla saa 2,80 metriä pitkän maton.

Vastaus: $x = 2,80$. 122,20 eurolla saa 2,80 m pitkän maton.

K6. Auto A kuluttaa bensiiniä $\frac{5,01}{100 \text{ km}} = 0,05 \frac{\text{l}}{\text{km}}$. Bensiinilitran hinta on 1,80 €, joten autolla A bensiinikulut yhtä kilometriä kohti ovat

$$1,80 \text{ €} \cdot 0,05 = 0,09 \text{ €}.$$

Auto B kuluttaa bensiiniä $\frac{8,31}{100 \text{ km}} = 0,083 \frac{\text{l}}{\text{km}}$. Autolla B bensiinikulut yhtä kilometriä kohti ovat

$$1,90 \text{ €} \cdot 0,083 = 0,1494 \text{ €}.$$

Jos Kristian ajaa x kilometriä vuodessa autolla A 10 vuoden ajan, niin bensiinikulut ovat euroina $10 \cdot x \cdot 0,09 = 0,9x$.

Vastaavat kulut autolla B ovat $10 \cdot x \cdot 0,1494 = 1,494x$.

Kun lisätään kuluihin auton ostohinta, auton A kulut ovat yhteensä 12 000 + 0,9x ja auton B kulut 6000 + 1,494x.

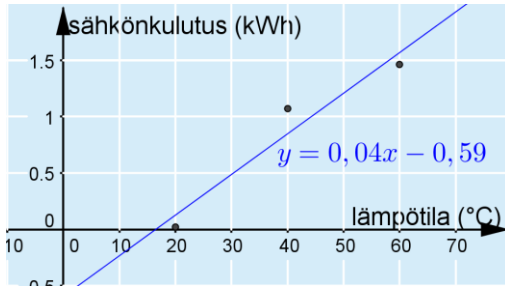
Merkitään autojen kulut yhtä suuriksi ja ratkaistaan yhtälöstä kilometrien määrä x .

$$\begin{aligned} 12000 + 0,9x &= 6000 + 1,494x \\ 0,9x - 1,494x &= 6000 - 12000 \\ -0,594 &= -6000 && \parallel : (-0,594) \\ x &= 10101,010\dots \\ x &\approx 10\,000 \end{aligned}$$

Auto A kannattaa valita, jos vuosittainen kilometrimäärä on vähintään 10 000 km.

Vastaus: vähintään 10 000 km

- K7. a)** Sovitetaan pisteisiin $(20; 0,02)$, $(40; 1,07)$ ja $(60; 1,46)$ suora.

Lineaarinen malli on $y = 0,04x - 0,59$, jossa x on lämpötila.

Vastaus: $y = 0,04x - 0,59$

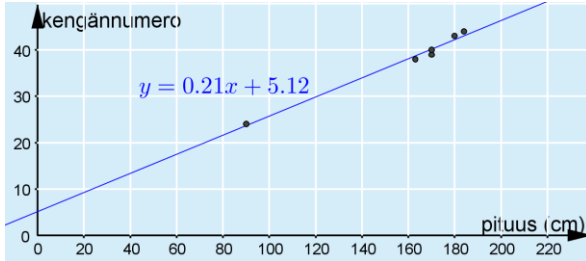
- b)** Sijoitetaan $x = 95$ ohjelmalla saatuun suoran yhtälöön, jolloin $y = 2,83$.

Sähköä kuluisi 2,83 kWh 95 °C:n pesuohjelmalla.

Vastaus: 2,83 kWh

- c)** Veden kiehumispiste on 100 °C, joten nestemäisen veden lämpötila ei voi nousta 110 °C:n lämpötilaan. Tällaista pesuohjelmaa ei siis voi olla, joten malli ei ole käyttökelpoinen, kun $x > 100$.

Vastaus: ei voi

K8. Sovitetaan aineistoon lineaarinen malli.

Suoran yhtälö on $y = 0,21x + 5,12$, jossa x on henkilön pituus senttimetreinä ja y kengännumero.

- a) Sijoitetaan $x = 200$ ohjelmalla saatuun suoran yhtälöön, jolloin $y = 46,348\dots \approx 46$.

200 cm pitkän henkilön kengännumero on 46.

Vastaus: 46

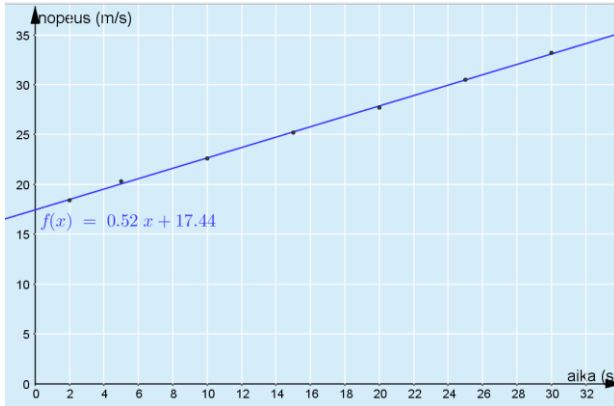
- b) Sijoitetaan $x = 50$ ohjelmalla saatuun suoran yhtälöön, jolloin $y = 15,428\dots \approx 15$

Mallin mukaan 50 cm pitkän vastasyntyneen kengännumero on 15.

Vastaus: 15

- c) Sijoitetaan oma pituus senttimetreinä ohjelmalla saatuun suoran yhtälöön muuttujan x paikalle. Verrataan saatua tulosta todelliseen kengännumeroon.

Vastaus: –

K9. Sovitetaan aineistoon lineaarinen malli.

Malliksi saadaan $f(x) = 0,52x + 17,44$.

Kulmakerroin 0,52 ilmaisee, että nopeus kasvaa 0,52 m/s aina, kun aikaa kuluu yksi sekunti. Vakiotermi 17,44 ilmaisee, että nopeus on 17,44 m/s ajanhetkellä 0 s.

Vastaus: $f(x) = 0,52x + 17,44$, kulmakerroin ilmaisee, että nopeus kasvaa 0,52 m/s aina, kun aikaa kuluu yksi sekunti, vakiotermi ilmaisee, että nopeus on 17,44 m/s ajanhetkellä 0 s.

K10. a) Sievennetään lauseke samankantaisten potenssien tulon avulla.

$$2^2 \cdot 2^3 = 2^{2+3} = 2^5 = 32$$

Vastaus: 32

b) Sievennetään lauseke samankantaisten potenssien osamäärän avulla.

$$\frac{3^5}{3^3} = 3^{5-3} = 3^2 = 9$$

Vastaus: 9

- c) Sievennetään osoittaja tulon potenssin avulla.

$$\frac{2^5 \cdot 5^5}{10^4} = \frac{(2 \cdot 5)^5}{10^4} = \frac{10^5}{10^4}$$

Samankantaisten potenssien osamäärän avulla saadaan

$$\frac{10^5}{10^4} = 10^{5-4} = 10^1 = 10.$$

Vastaus: 10

- d) Sievennetään lauseke.

$$3 \cdot 3^3 - (2^3)^2 = 3^{1+3} - 2^{3 \cdot 2} = 3^4 - 2^6 = 81 - 64 = 17$$

Vastaus: 17

- K11.** a) Kirjoitetaan yhtälön molemmat puolet kantaluvun 4 potensseina ja ratkaistaan yhtälö.

$$4^x = 64$$

$$4^x = 4^3$$

$$x = 3$$

Vastaus: $x = 3$

- b) Muokataan yhtälöä ensin siten, että yhtälön vasemmalla puolella on vain eksponenttilauseke. Ratkaistaan sitten yhtälö samankantaisten potenssien avulla.

$$6 \cdot 3^x = 54 \quad || :6$$

$$3^x = 9$$

$$3^x = 3^2$$

$$x = 2$$

Vastaus: $x = 2$

- c) Ratkaistaan yhtälö potenssien laskusääntöjen avulla.

$$\begin{aligned}\frac{5^x}{25} &= 125 \\ \frac{5^x}{5^2} &= 5^3 \\ 5^{x-2} &= 5^3 \\ x-2 &= 3 \\ x &= 5\end{aligned}$$

Vastaus: $x = 5$

- d) Kirjoitetaan yhtälön molemmat puolet kantaluvun 2 potensseina ja ratkaistaan yhtälö.

$$\begin{aligned}8 \cdot 2^x &= 4 \\ 2^3 \cdot 2^x &= 2^2 \\ 2^{3+x} &= 2^2 \\ 3+x &= 2 \\ x &= -1\end{aligned}$$

Vastaus: $x = -1$

K12. a) Ratkaistaan yhtälö logaritmia käyttäen.

$$5^x = 15$$

$$x = \log_5 15$$

$$x = 1,682\dots$$

$$x \approx 1,68$$

Vastaus: $x = \log_5 15 \approx 1,68$

b) Muokataan yhtälöä ensin siten, että yhtälön vasemmalla puolella on vain eksponenttilauseke. Ratkaistaan sitten yhtälö logaritmia käyttäen.

$$3^x + 9 = 25$$

$$3^x = 16$$

$$x = \log_3 16$$

$$x = 2,523\dots$$

$$x \approx 2,52$$

Vastaus: $x = \log_3 16 \approx 2,52$

c) Muokataan yhtälöä ensin siten, että yhtälön vasemmalla puolella on vain eksponenttilauseke. Ratkaistaan sitten yhtälö logaritmia käyttäen.

$$3 \cdot 2^x = 36 \quad || :3$$

$$2^x = 12$$

$$x = \log_2 12$$

$$x = 3,584\dots$$

$$x \approx 3,58$$

Vastaus: $x = \log_2 12 \approx 3,58$

- d) Muokataan yhtälön oikeata puolta ja ratkaistaan sitten yhtälö logaritmin avulla.

$$4^x = (3^2)^4$$

$$4^x = 3^{2 \cdot 4}$$

$$4^x = 3^8$$

$$4^x = 6561$$

$$x = \log_4 6561$$

$$x = 6,339\dots$$

$$x \approx 6,34$$

Vastaus: $x = \log_4 6561 \approx 6,34$

- K13.** a) $\sqrt[4]{16} = 4$, koska $4^2 = 4 \cdot 4 = 16$ ja $4 \geq 0$.

Vastaus: 4

- b) $\sqrt[4]{16} = 2$, koska $2^4 = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 = 16$ ja $2 \geq 0$.

Vastaus: 2

- c) $\sqrt[3]{27} = 3$, koska $3^3 = 3 \cdot 3 \cdot 3 = 27$.
 $\sqrt[5]{1} = 1$, koska $1^5 = 1 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 1 = 1$.

Siis $\sqrt[3]{27} + \sqrt[5]{1} = 3 + 1 = 4$.

Vastaus: 4

- d) $\sqrt[4]{81} = 3$, koska $3^4 = 3 \cdot 3 \cdot 3 \cdot 3 = 81$ ja $3 \geq 0$.
 $\sqrt[6]{0} = 0$, koska $0^6 = 0 \cdot 0 \cdot 0 \cdot 0 \cdot 0 \cdot 0 = 0$ ja $0 \geq 0$.

Siis $\sqrt[4]{81} - \sqrt[6]{0} = 3 + 0 = 3$.

Vastaus: 3

- K14. a)** Etsitään lukuja, joiden toinen potenssi on 49.

$$x^2 = 49$$

$$x = \pm\sqrt{49}$$

$$x = \pm 7$$

Vastaus: $x = \pm 7$

- b)** Etsitään luku, jonka viides potenssi on -32 .

$$x^5 = -32$$

$$x = \sqrt[5]{-32}$$

$$x = -2$$

Vastaus: $x = -2$

- c)** Muokataan yhtälö muotoon, jossa vasemmalla puolella on ainoastaan potenssimerkintä.

$$2x^3 = 250 \quad ||: 2$$

$$x^3 = 125$$

$$x = \sqrt[3]{125}$$

$$x = 5$$

Vastaus: $x = 5$

- d)** Muokataan yhtälö muotoon, jossa vasemmalla puolella on ainoastaan potenssimerkintä.

$$x^4 + 5 = 86$$

$$x^4 = 81$$

$$x = \pm\sqrt[4]{81}$$

$$x = \pm 3$$

Vastaus: $x = \pm 3$

- K15. a)** Muokataan yhtälö muotoon, jossa vasemmalla puolella on ainoastaan potenssimerkintä.

$$\begin{aligned} -2x^3 + 4 &= 56 \\ -2x^3 &= 52 && \quad ||: (-2) \\ x^3 &= -26 \\ x &= \sqrt[3]{-26} \\ x &= -2,962\dots \\ x &\approx -3,0 \end{aligned}$$

Vastaus: $x = \sqrt[3]{-26} \approx -3,0$

- b)** Muokataan yhtälö muotoon, jossa vasemmalla puolella on ainoastaan potenssimerkintä.

$$\begin{aligned} 4(x^6 - 3) &= 80 && \quad ||: 4 \\ x^6 - 3 &= 20 \\ x^6 &= 23 \\ x &= \pm\sqrt[6]{23} \\ x &= \pm 1,686\dots \\ x &\approx \pm 1,7 \end{aligned}$$

Vastaus: $x = \pm\sqrt[6]{23} \approx \pm 1,7$

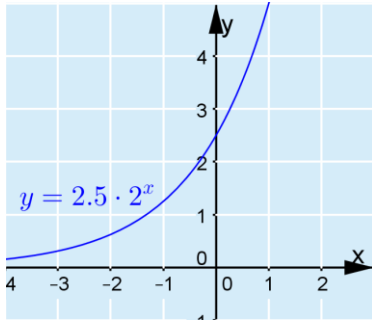
- c)** Muokataan yhtälö muotoon, jossa vasemmalla puolella on ainoastaan potenssimerkintä.

$$\begin{aligned} x^6 + 123 &= -5x^6 - 890 \\ 6x^6 &= -1013 && \quad ||: 6 \\ x^6 &= -\frac{1013}{6} \end{aligned}$$

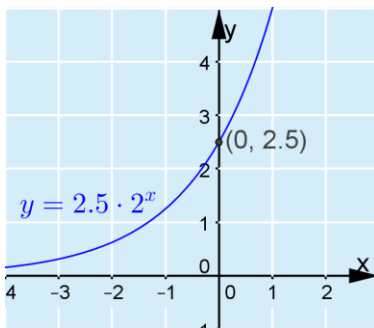
Luvun parillinen potenssi ei voi olla negatiivinen, joten yhtälöllä ei ole ratkaisua.

Vastaus: ei ratkaisua

K16. Piirretään funktion $f(x) = 2,5 \cdot 2^x$ kuvaaja.

- a) Kuvan perusteella funktion f kuvaaja leikkaa y-akselin pisteessä $(0; 2,5)$.

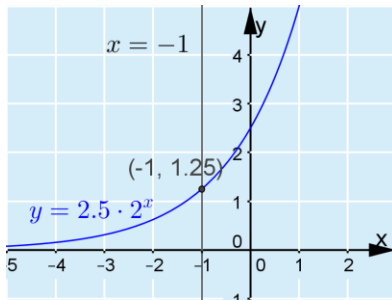

Tarkistetaan sijoittamalla $x = 0$ funktion f lausekkeeseen.

$$y = f(0) = 2,5 \cdot 2^0 = 2,5$$

Vastaus: $(0; 2,5)$

- b) Määritetään funktion f kuvaajan ja suoran $x = -1$ leikkauspiste. Leikkauspisteen y -koordinaatti on kysytty funktion arvo.

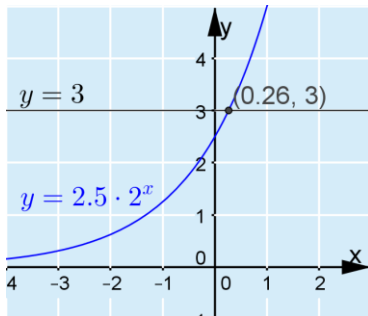

Leikkauspiste on $(-1; 1,25)$.

Tarkistetaan sijoittamalla $x = -1$ funktion f lausekkeeseen.
 $y = f(-1) = 2,5 \cdot 2^{-1} = 1,25$

Vastaus: $f(-1) = 1,25$

- c) Määritetään suoran $y = 3$ ja funktion f kuvaajan leikkauspiste. Leikkauspisteen x -koordinaatti on kysytty muuttujan x arvo.

Tarkistetaan yhtälön avulla.

$$\begin{aligned} f(x) &= 3 \\ 2,5 \cdot 2^x &= 3 && \parallel: 2,5 \\ 2^x &= 1,2 \\ x &= \log_2 1,2 \\ x &= 0,263\dots \\ x &\approx 0,26 \end{aligned}$$

Kysytty muuttujan arvo on $x = \log_2 1,2 \approx 0,26$.

Vastaus: $x = \log_2 1,2 \approx 0,26$

K17. Bakteerien määrä 2,6-kertaistuu aina yhtä pitkässä ajassa, joten bakteerikannan kasvu on eksponentiaalista. Eksponentiaalisen mallin muutoskerroin $q = 2,6$. Bakteereita on nyt 5000, joten alkuperäinen arvo $a = 5000$. Bakteerien määrä noudattaa siis mallia $f(x) = 5000 \cdot 2,6^x$, jossa x on aika tunteina.

a) Lasketaan funktion f arvo kohdassa $x = 9$.

$$f(9) = 5000 \cdot 2,6^9 = 27147518,39 \approx 2,7 \cdot 10^7$$

Bakteereita on noin $2,7 \cdot 10^7$ yhdeksän tunnin kuluttua.

Vastaus: $2,7 \cdot 10^7$ kpl

b) Lasketaan funktion f arvo kohdassa $x = -7$.

$$f(-7) = 5000 \cdot 2,6^{-7} = 6,225\dots \approx 6$$

Bakteereita oli 6 seitsemän tuntia sitten.

Vastaus: 6 kpl

- c) Muodostetaan yhtälö miljoonan bakteerin määrälle ja ratkaistaan siitä kysytty aika x .

$$f(x) = 1000000$$

$$5000 \cdot 2,6^x = 1000000 \quad || : 5000$$

$$2,6^x = 200$$

$$x = \log_{2,6} 200$$

$$x = 5,545\dots$$

$$x \approx 6$$

Bakteerien määrä ylittää miljoonan noin 6 tunnin kuluttua.

Vastaus: 6 tunnin kuluttua

- K18. a)** Koska ilmanpaine alenee yhtä monta prosenttia joka kilometrillä, ilmanpaineen aleneminen on eksponentiaalista.

Kun nousee kilometri ylöspäin, ilmanpaine on $100\% - 13,3\% = 86,7\%$ alkuperäisestä, joten ilmanpaine muuttuu joka kilometrillä $0,867$ -kertaiseksi. Muutoskerroin $q = 0,867$ ja alkuperäinen arvo $a = 1,01$ (baaria). Ilmanpaine noudattaa siis mallia $f(x) = 1,01 \cdot 0,867^x$, jossa x on korkeus kilometreinä.

Ilmanpaineen laskemiseksi on muutettava tunturin korkeus kilometreiksi:
 $1324 \text{ m} = 1,324 \text{ km}$.

Lasketaan funktion f arvo, kun $x = 1,324$.

$$f(1,324) = 1,01 \cdot 0,867^{1,324} = 0,8361\dots \approx 0,836$$

Ilmanpaine Haltin huipulla on $0,836$ baaria.

Vastaus: $0,836$ baaria

- b)** Muodostetaan yhtälö Taivaskeron huipulla mitatulle ilmanpaineelle ja ratkaistaan siitä korkeus x .

$$f(x) = 0,8999$$

$$1,01 \cdot 0,867^x = 0,8999 \quad \| : 1,01$$

$$0,867^x = 0,8909\dots$$

$$x = \log_{0,867}(0,8909\dots)$$

$$x = 0,8087\dots$$

$$x \approx 0,809$$

Taivaskeron huipun korkeus on $0,809 \text{ km}$ eli 809 m .

Vastaus: 809 m

K19. Kalakanta kasvaa vuosittain aina yhtä monta prosenttia, joten kasvu on eksponentiaalista. Merkitään alkuperäistä kalakantaa kirjaimella a (> 0).

Seuraavan vuoden kalakanta on $100\% + 11\% = 111\%$ tarkasteltavan vuoden kalakannasta, joten kalakanta kasvaa joka vuosi 1,11-kertaiseksi. Muutoskerroin on siten $q = 1,11$.

Kalakannan suuruus noudattaa siis mallia $f(x) = a \cdot 1,11^x$, jossa x on kulunut aika vuosina.

Kun kalakanta on kaksinkertaistunut, sen suuruus on $2a$. Muodostetaan yhtälö kalakannan suuruudelle ja ratkaistaan siitä vuosien määrä x .

$$\begin{aligned}f(x) &= 2a \\a \cdot 1,11^x &= 2a \quad || :a \\1,11^x &= 2 \\x &= \log_{1,11} 2 \\x &= 6,641\dots \\x &\approx 7\end{aligned}$$

Kalakannan kaksinkertaistumiseen kuluu aikaa noin 7 vuotta.

Vastaus: 7 vuoden kuluttua

K20. Ihmisen luuston soluista uusiutuu 5 % joka vuosi, joten muutos on eksponentiaalista. Merkitään luuston solujen alkuperäistä määrää kirjaimella a (> 0).

Soluista jää uusiutumatta 95 % joka vuosi, joten uusiutumattomien solujen määrä tulee joka vuosi 0,95-kertaiseksi. Muutoskerroin on siten $q = 0,95$.

Uusiutumattomien solujen määrä noudattaa siis mallia $f(x) = a \cdot 0,95^x$, jossa x on kulunut aika vuosina.

Kun soluista on uusiutunut 90 %, soluista on uusiutumatta 10 % eli $0,10a$. Muodostetaan yhtälö uusiutumattomien solujen määrälle ja ratkaistaan siitä vuosien määrä x .

$$\begin{aligned}f(x) &= 0,10a \\ a \cdot 0,95^x &= 0,10a \quad || : a \\ 0,95^x &= 0,10 \\ x &= \log_{0,95} 0,10 \\ x &= 44,890\dots \\ x &\approx 45\end{aligned}$$

Kestää noin 45 vuotta, että 90 % soluista on uusiutunut.

Vastaus: 45 vuotta

- K21.** Säteilyn määrä vähenee puoleen aina yhtä pitkässä ajassa, joten väheneminen on eksponentiaalista. Puoliintumisaika on 36 vuotta, joten x vuodessa puoliintumisia tapahtuu $\frac{x}{36}$ kpl. Muutoskerroin q on puoliintumisaajan avulla ilmoitettuna 0,5.

Alkuperäisen arvon ja muutoksien jälkeen saavutetun arvon tulee olla samassa yksikössä. Muunnetaan 50 Sv/h päivän säteilyksi:

$$50 \frac{\text{Sv}}{\text{h}} = 50 \cdot 24 \frac{\text{Sv}}{\text{d}} = 1200 \frac{\text{Sv}}{\text{d}}.$$

Säteilyn määrä päivässä noudattaa siis mallia $f(x) = 1200 \cdot 0,5^{\frac{x}{36}}$, jossa x on aika vuosina.

Muodostetaan yhtälö säteilyn määrälle ja ratkaistaan siitä aika x .

$$f(x) = 0,0027$$

$$1200 \cdot 0,5^{\frac{x}{36}} = 0,0027 \quad \parallel : 1200$$

$$0,5^{\frac{x}{36}} = 0,00000225$$

$$\frac{x}{36} = \log_{0,5} 0,00000225 \quad \parallel \cdot 36$$

$$x = 36 \cdot \log_{0,5} 0,00000225$$

$$x = 675,419\dots$$

$$x \approx 680$$

Aikaa kuluu noin 680 vuotta.

Vastaus: 680 vuotta

- K22.** Merkitään talletuksesta kulunutta aikaa vuosina kirjaimella x . Tilillä oleva pääoma kasvaa eksponentiaalisesti, joten pääoma noudattaa mallia $f(x) = a \cdot q^x$. Talletettu summa on 1000 euroa, joten alkuperäinen arvo $a = 1000$.

Muuttujan arvolla $x = 18$ funktio f saa arvon 3000. Ratkaistaan yhtälöstä $f(18) = 3000$ muutoskerroin q .

$$\begin{aligned} 1000 \cdot q^{18} &= 3000 && \quad || : 1000 \\ q^{18} &= 3 \\ q &= \sqrt[18]{3} \text{ tai } q = -\sqrt[18]{3} \\ q &= 1,06293\dots \text{ tai } q = -1,06293\dots \\ q &\approx 1,063 \text{ tai } q \approx -1,063 \end{aligned}$$

Muutuskertoimen tulee olla positiivinen, joten pääoman tulee 1,063-kertaistua jokaisen vuoden aikana. Pääoman tilillä tulee kasvaa noin 6,3 % vuodessa.

Vastaus: 6,3 %

- K23.** Keskimääräisellä kasvuprosentilla tarkoitetaan prosentuaalista muutosta, joka olisi tapahtunut vuosittain, jos hinta olisi noussut joka vuosi yhtä monta prosenttia. Tällainen kasvu on eksponentiaalista. Kuukausikortin hinta noudattaa siis mallia $f(x) = a \cdot q^x$, jossa alkuperäinen arvo $a = 29$ ja x vuodesta 2009 kulunut aika vuosina.

Vuodesta 2009 vuoteen 2020 oli kulunut $2020 - 2009 = 11$ vuotta. Hinta 11 vuoden kuluttua oli 49 €. Ratkaistaan yhtälöstä $f(11) = 49$ muutoskerroin q .

$$\begin{aligned} 29 \cdot q^{11} &= 49 && \quad || : 29 \\ q^{11} &= \frac{49}{29} \\ q &= \sqrt[11]{\frac{49}{29}} \\ q &= 1,0488\dots \\ q &\approx 1,049 \end{aligned}$$

Hinta kasvoi noin 1,049-kertaiseksi vuosittain, joten se kasvoi noin 4,9 % vuodessa.

Vastaus: 4,9 %

s

K24. Liikevaihto kasvoi joka vuosi yhtä monta prosenttia, joten kasvu oli eksponentiaalista. Liikevaihto noudattaa siis mallia $f(x) = a \cdot q^x$, jossa x on kulunut aika vuosina.

Alkuperäistä liikevaihtoa ei tunneta, joten merkitään sitä kirjaimella a (> 0). Kahdessakymmenessä vuodessa liikevaihto kymmenkertaistui eli kasvoi arvoon $10a$. Ratkaistaan yhtälöstä $f(20) = 10a$ muutoskerroin q .

$$a \cdot q^{20} = 10a \quad \| : a$$

$$q^{20} = 10$$

$$q = (+) \sqrt[20]{10}$$

$$q = 1,1220\dots$$

$$q \approx 1,122$$

Liikevaihto kasvoi noin 1,122-kertaiseksi jokaisen vuoden aikana, joten liikevaihto kasvoi noin 12,2 % vuodessa.

Vastaus: 12,2 %

- K25. a)** Olkoon osakkeen arvo alussa a . Ensimmäisen muutoksen jälkeen arvo oli pienentynyt 35 %, joten siitä oli jäljellä 65 %. Osakkeen arvo oli siis muuttunut 0,65-kertaiseksi eli arvoon $0,65a$. Kaikki muutokset voidaan laskea vastaavalla tavalla, joten osakkeen arvo neljän päivän jälkeen oli
- $$0,65 \cdot 0,81 \cdot 0,91 \cdot 0,99a = 0,474\dots a \approx 0,47a.$$

Osakkeen arvo muuttui kokonaisuudessaan noin 0,47-kertaiseksi, joten se aleni $100 \% - 47 \% = 53 \%$.

Vastaus: 53 %

- b)** Keskimääräisellä muutosprosentilla tarkoitetaan prosentuaalista muutosta, joka olisi tapahtunut päivittäin, jos arvo olisi muuttunut joka päivä yhtä monta prosenttia. Tällainen muutos on eksponentiaalista. Osakkeen arvo noudattaa siis mallia $f(x) = a \cdot q^x$, jossa x on kulunut aika vuorokausina.

Osakkeen alkuperäistä arvoa ei tunneta, joten merkitään sitä kirjaimella a (> 0). Edellisen kohdan perusteella osakkeen arvo oli $0,474\dots a$, kun aikaa oli kulunut neljä vuorokautta. Ratkaistaan yhtälöstä $f(4) = 0,474\dots a$ muutoskerroin q .

$$\begin{aligned} a \cdot q^4 &= 0,474\dots a && \quad || : a \\ q^4 &= 0,474\dots \\ q &= (+)\sqrt[4]{0,474\dots} \\ q &= 0,829\dots \\ q &\approx 0,83 \end{aligned}$$

Osakkeen arvo muuttui vuorokaudessa keskimäärin noin 0,83-kertaiseksi, joten arvo laski $100 \% - 83 \% = 17 \%$ vuorokaudessa.

Vastaus: 17 %

K26. Lineaarisen mallin mukaan $y = kx + b$, jossa x on aika vuosina ja y lintujen määrä parvessa. Vuodessa populaatio oli kasvanut $203 - 194 = 9$ yksilöä, joten suoran kulmakerroin on

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{9}{1} = 9.$$

Sijoitetaan vuosien määrä $x = 0$ ja vastaava lintujen määrä $y = 194$ suoran yhtälöön $y = 9x + b$. Ratkaistaan saadusta yhtälöstä vakiotermei b .

$$194 = 9 \cdot 0 + b$$

$$b = 194$$

Lineaarinen malli havainnoille on siis $y = 9x + 194$.

Eksponentiaalisen mallin mukaan $y = a \cdot q^x$, jossa x on aika vuosina ja y lintujen määrä parvessa. Populaatio kasvoi vuodessa 194 linnusta 203 lintuun, joten muutoskerroin $q = \frac{203}{194}$. Alkuperäinen lintujen määrä a on ensimmäisessä laskennassa havaittu määrä eli $a = 194$.

Eksponentiaalinen malli havainnoille on siten $y = 194 \cdot \left(\frac{203}{194}\right)^x$.

Lasketaan ennusteet lintujen määrälle viiden vuoden kuluttua ensimmäisestä laskennasta.

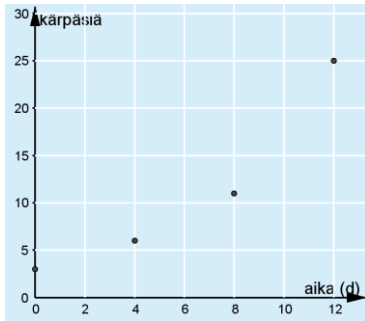
Lineaarinen malli: $y = 9 \cdot 5 + 194 = 239$

Eksponentiaalinen malli: $y = 194 \cdot \left(\frac{203}{194}\right)^5 = 243,373\dots$

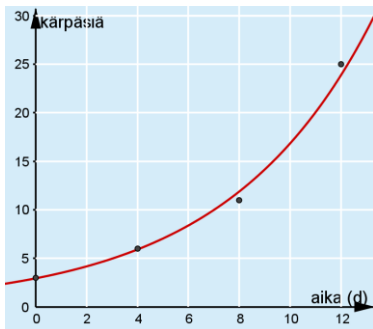
Havaittu arvo oli 230 lintua, joten lineaarinen malli antoi tarkemman ennusteen lintupopulaation kehityksestä.

Vastaus: $y = 9x + 194$ ja $y = 194 \cdot \left(\frac{203}{194}\right)^x$, lineaarinen

- K27.** Merkitään biojätteen hävittämisestä kulunutta aikaa vuorokausina kirjaimella x ja kärpästen määrää kirjaimella y .

Kärpästen määrä näyttäisi suurin piirtein kaksinkertaistuvan neljän päivän välein, joten kasvu on likimain eksponentiaalista. Sovitetaan pisteisiin eksponentiaalinen malli.

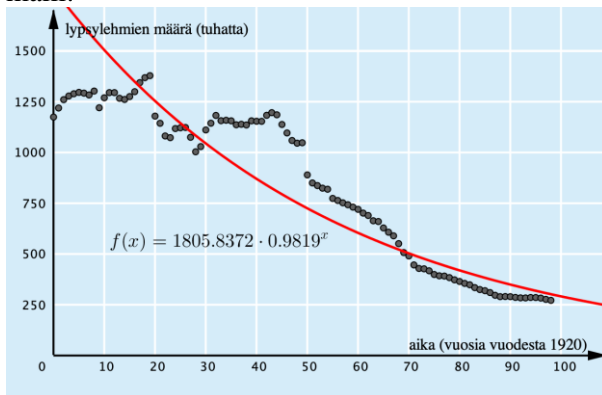
Ohjelma antaa funktioksi $f(x) = 2,95 \cdot 1,19^x$.

Sijoitetaan $x = 30$ ohjelmalla saatuun funktion lausekkeeseen, jolloin $f(30) = 548,365\dots \approx 550$.

Kuukauden kuluttua biojätteen hävittämisestä kärpäsiä on noin 550.

Vastaus: $f(x) = 2,95 \cdot 1,19^x$, 550 kärpästä

- K28. a)** Kopioidaan tiedot ohjelmaan ja sovitetaan niihin eksponentiaalinen malli.

Eksponentiaalisiksi malliksi saadaan $f(x) = 1805,8372 \cdot 0,9819^x$.

Mallin mukaan lypsylehmien määrä muuttuu vuosittain 0,9819-kertaiseksi, joten lypsylehmien määrä vähenee keskimäärin $100\% - 98,19\% = 1,81\% \approx 2\%$ vuosittain.

Vastaus: 2 %

- b)** Tutkitaan, minä vuonna lypsylehmien määrä alittaa 200 000. Muodostetaan yhtälö $1805,8372 \cdot 0,9819^x = 200$ ja ratkaistaan siitä aika x . Ohjelmalla ratkaisuksi saadaan $x = 120,465\dots \approx 120$.

Mallin mukaan lypsylehmien määrä alittaa 200 000 vuonna $1920 + 120 = 2040$.

Vastaus: vuonna 2040